

Retshjælp – det handler om anstændighed

- af advokat Ole Dueholm, daglig leder af Silkeborg Retshjælp

En million danske husstande formodes helt aktuelt hver at have to uløste retshjælpsproblemer, eller i alt to millioner, der kunne afdækkes og afhjælpes med et passende retshjælpstilbud.

De uløste retshjælpsproblemer er alene den rest af juridiske problemer, som de pågældende enten ikke selv har været i stand til at finde og iværksætte en løsning af eller slet ikke har identificeret som et juridisk problem.

Tallet på de uløste retshjælpsproblemer i Danmark fremkommer ved at overføre det gennemsnitlige resultat fra en helt nylig offentliggjort norsk Juss Buss interviewundersøgelse* på danske husstande.

Og det kan man naturligvis ikke.

Men i Danmark er der ikke lavet generelle undersøgelser om retshjælpsbehovet siden 1976, hvor der blev gennemført en interviewundersøgelse i Gellerupparken i Aarhus. Eneste undtagelse hertil er at Gadejuristen har lavet en undersøgelse blandt deres helt særlige gruppe af rådejægere i form af hjemløse, gade prostituerede, stofbrugere m.fl. på Vesterbro i 2011. Dengang tilbage i 70'erne blev der i Gellerupundersøgelsen godtgjort et betydeligt behov, idet der blev registreret i gennemsnit 1,4 problem pr. husstand. 67 % af husstandene havde i gennemsnit 2,1 problem. I Norge har man siden 70'erne løbende lavet den type undersøgelser, der ret konstant har vist et behov på omkring ét uløst retshjælpsproblem pr. husstand +/- nogle decimaler.

På grund af de manglende undersøgelser vides det derfor ikke, hvor stort det faktiske danske behov er. Hvilket kan være meget bekvemt i en retspolitisk debat. Men i mangel af præcis viden kan det så muligvis antages, at forholdene ligesom i 70'erne fortsat på dette område er i Danmark omtrent som de er i Norge.

Men det er i øvrigt i denne sammenhæng i virkeligheden ikke afgørende, om der er en halv million eller tre millioner uløste retshjælpsproblemer. Der er i hvert fald rigtig mange. Og helt åbenbart mange flere end der aktuelt tilbydes en løsning på.

Er det så et problem? At der er en stor del af befolkningen, der først bliver klar over at de har en situation, som kan afklares eller afhjælpes med juridisk bistand, når de bliver

opsøgt, og der i et interview bliver spurgt ind til det? Eller at der er en del af befolkningen, der nok erkender, at de har et juridisk problem, men på grund af manglende ressourcer i bred forstand i afmagt undlader at foretage det nødvendige? At grupper af borgere er udsat for systematisk at lide retstab?

Allerede af den grund, at det modsatte synspunkt er helt uantageligt, selv for de yderste fløje i dansk politik, er alle enige om, at Danmark er et retssamfund, og at vi alle er lige for loven. Så ja, det må, i hvert fald ifølge retorikken, være et problem.

I 150 år er samfundsudviklingen i Danmark bl.a. sket efter devisen: Gør din pligt og kræv din ret.

Samfundet fastlægger gennem lovgivning i Folketinget og forvaltningernes administration heraf de vilkår, der styrer borgernes muligheder og udfoldelser, derunder deres retspositioner i forhold til hinanden, til erhvervsdrivende og til det offentlige.

For at borgerne kan have mulighed for at nyde disse forudsatte retspositioner, er det for det første nødvendigt, at borgerne er bevidste om og har kendskab til deres retsstilling og deres retskrav. Og for det andet, at borgerne i givet fald er i stand til at stille op og kræve og gennemføre deres ret, eventuelt i tvist med andre borgere, erhvervsdrivende eller det offentlige.

Hvis begreber, som vi som (rets)samfund bryster os af, som Lighed for loven, Retfærdighed for alle og Access to Justice, skal have reel mening, må det være sådan, at der er befolkningsgrupper, der skal have positiv særbehandling og hjælp til at udligne forskellighederne i udgangspunkter for at nyde samfundets muligheder. Det drejer sig naturligvis om, at de økonomisk rigeste og mest velbjegete borgere har det bedste udgangspunkt, men der er også mange andre forhold, der gør sig gældende derunder uddannelsesmæssige, sociale, kulturelle og psykologiske, der skal kompenseres for.

Sker denne nivellering af disse grundlæggende forudsætninger ikke i passende grad for den overvejende del af samfundets borgere, vil det gå ud over retfærdighedsfølelsen, og retssystemet vil miste en del af sin folkelige opbakning. Herved vil grundlaget for vores samfundsopbygning komme i skred, og en stadigt voksende gruppe vil kunne føle sig radikaliseret og sat så meget udenfor samfundet, at den i afmagt søger at skabe egne alternative retfærdighedssystemer og konfliktløsninger, som vil være samfundsmæssigt uacceptable.

Så der skal retshjælp til, hvis sammenhængskraften i samfundet skal bevares og vores retfærdighedsfølelse/retssystem legitimeres. Retshjælp forstået som hjælp til at afdække og

løse et juridisk problem, eventuelt alene som afklaring. Og en indsats må gå ud på dels at være oplysende og aktivt opsøgende og dels at bistå som partsrepræsentant.

Retshjælp har siden slutningen af forrige århundrede været praktiseret som det mandlige sidestykke til hattedamernes velgørehedsarbejde. Et område, hvor jurister/advokater på probono-basis kan vise samfundssind ved at udøve frivillig velgørehed overfor de ubemidlede samfundsgrupper.

Retshjælpsområdet er siden skrevet ind i loven og området har fået tilført beskedne offentlige midler.

Retsplejelovent fastsætter nu, at enhver har ret til grundlæggende mundtlig rådgivning om ethvert retsspørgsmål, og at visse grupper har krav på yderligere bistand. Det understøttes af offentlige bevillinger til retshjælp, for tiden 27,1 mio.kr. årligt til at honorere befolkningens retshjælpsbehov. Disse offentlige midler gav i 2013 basis for 53.000 registrerede henvendelser i de private retshjælpsinstitutioner, et ukendt antal henvendelser i Advokatvagerne på måske mellem 20-40.000, og et endnu mere usikkert antal henvendelser til advokat efter reglerne om offentlig retshjælp ved advokat på måske op til 8.000. På trods af lovgivningens intention i alt måske kun 100.000 og altså langt fra behovet, hvad enten dette så er på to millioner eller færre uløste retshjælpsproblemer.

Praktikere har i mange år påpeget, at det nuværende udbud af bistand på retshjælpsområdet er utilstrækkeligt. Så der er markant behov for at forbedre retshjælpsindsatsen i bred forstand.

Og det bør ske med mange sideløbende og forskelligartede indsatser. Og, hvis retshjælp fortsat i det væsentlige skal bygge på frivillig velgørendehedsindsats, må politikerne forbedre rammebetingelserne markant. For eksempel

- ved at forbedre folkeoplysningen omkring retlige forhold,
- ved et øget fokus på retlige forhold i den mellemmenneskelige medborgerskabsoplysning og den samfundsoplysning, som finder sted i undervisningssystemet,
- ved forskning i retshjælp,
- ved indsamling, deling og udnyttelse af de foreliggende erfaringer fra de nuværende retshjælpsinstitutioner,
- ved at finde de ordninger og muligheder, der giver mest mulig retshjælp for pengene,
- ved at udsende delegationer af praktikere til rundt i verden at indhente erfaringer,
- ved at sætte gang i allehånde forsøg,

- ved at være villig til at bruge flere offentlige midler eller etablere retshjælp efter en forsikringsordning (eventuelt et sygekasseprincip),
- ved at skabe økonomisk tryghed for praktikerne, således at de frivillige ikke en gang hvert år skal være grundlæggende usikre på fremtiden,
- ved at etablere offentlige og uafhængige retshjælpskontorer ved siden af private ildsjælsdrevne tiltag,
- ved at sikre ordentlig retshjælpsdækning i hele landet, også udenfor de store byer, og
- ikke mindst ved at udnytte det oplagte arbejdskraftpotentiale, der ligger i de mange tusinde jurastuderende og andre studerende med relevante studier til at kombinere praktikophold med retshjælpsvirksomhed.

Det eneste anstændige, som samfundet kan gøre i den nuværende situation, er derfor at iværksætte en kraftig forøgelse af indsatsen for en bedre og mere omfattende retshjælp, hvis store befolkningsgruppers retstab skal afværges, og hvis der skal være noget reelt indhold i udsagn som Lighed for loven m.fl.

---

* Ida Jordal og Silje Hasle fra Juss Buss i Rettshjælp 2013, Oslo, april 2014. (kan ses på <http://foreninger.uio.no/jussbuss/Nyhetsarkiv/rettshjelpsundersokelsen-rettshjelp-2013.pdf>)